

УДК 82(02.053.2)

DOI <https://doi.org/10.18485/bratstvo.2019.23.6>

Рад примљен: 18.09.2019.

Рад прихваћен: 20.10.2019.

Прегледни чланак

„ДАНИЦА ЗА МЛАДЕ” ВУКОВЕ ЗАДУЖБИНЕ

Године 1994, покренуто је у Вуковој задужбини издавање годишњака „Даница”, по узору на бечки забавник „Даницу” Вука Караџића (1827–1829; 1834), који као национална читанка и књига за народ излази непрекидно двадесет и шест година. Године 2007. покренут је у Вуковој задужбини и Школски забавник „Даница за младе”, zamiшљен као богато илустровани годишњак, са школским календаром и распоредом часова, који би се појављивао почетком нове школске године. У прилогу се представља концепција часописа, богатство рубрика, обрађиване теме и развој овог периодичног гласила за децу. У првом годишњу за 2009. годину, „Даница за младе” штампана је у саставу велике „Данице”, главни и одговорни уредник Миодраг Матицки, а извршни извршни уређивачки посао водила је Соња Миловановић; од другог годишта „Даница за младе” се издвојила, и од тада у потпуности годишњак уређује Миодраг Матицки; од 2013. у редакцију је укључена Гордана Малетић, писац за младе.

У Вуковој задужбини од 1994. године покренуто је издавање „Данице”, годишњака начињеног по узору на бечки забавник „Даницу” Вука Караџића (1827–1829; 1834), који као национална читанка и књига за народ излази непрекидно двадесет и шест година.

Идеја о покретању „Данице за младе” потекла је од мог брата Миленка Матицког (1936–2002), аутора више романа и књига песама

намењених младима, који је дуго низ година у листу „Политика” уређивао додаток „Политику за децу”. Он ме је наводио на идеју о посебном додатку „Даници” Вукове задужбине намењеном младима, јер тек тада ће она бити окренута васколиком читалишту на вуковски начин. Као председник Управног одбора Вукове задужбине добио сам подршку на Скупштини да програм Вукове задужбине у већој мери окренемо младима. То смо чинили преко огранака Вукове задужбине који су у својим плановима рада прихватили такмичења младих по школама усмерених неговању српског језика и писма (*Вуково звоно* – Огранак при Лозничкој гимназији, *Дани ћирилице* у Баваништу, *На извору Вуковог језика* при Фондацији Вукове задужбине Жабљак – Шавник – Плужине, *Ћирилица огледало српске душе* – Огранак ВЗ у Великом Поповцу, Такмичење младих при Огранку Вукове задужбине у Сомбору...). У великој „Даници” објављивали смо прилоге намењене младима, али смо се тек неколико година касније одлучили да „Даницу за младе” покренемо као посебно издање.

У времену када је српска периодика намењена младима постала веома скромна и без већег утицаја, на основу предлога који је једногласно прихватила Скупштина Вукове задужбине, од 2007. покренут је и школски забавник „Даница за младе”, замишљен као богато илустровани годишњак, са школским календаром и распоредом часова, који би се појављивао почетком нове школске године. Ђаци претплатници добијали би га првих дана наставе и користили током целе године.

У кратком уводнику првог годишта указао сам на претходне такве издавачке подухвате у прошлости, на забавнике, алманахе и цветнике намењене младима, „српској јуности” како је Доситеј означавао циљну групу својих читатеља, који су објављивани од 18. до краја 20. века, на информативну, аналитичку и забавну страну „Данице за младе”, на намену (младима у матици и дијаспори), на начело строгог избора само најбољих, антологијских прилога из продукције протекле године. „Даница за младе”, као школски забавник, пружала би подстицаје у ширењу образовања и информисања наших најмлађих, неговала би њихову писану реч и размену идеја, бележила би и чувала драгоцене моменте из децјег света и ђачког доба, на модеран начин продужила би и продубила традицију Вуковог забавника „Данице”, била би смотра онога најзначајнијег и највреднијег што се у протеклој години догодило младима и за младе, што је њима било намењено или су они сами остварили.

У првом годишту за 2009. годину, док је „Даница за младе” штампана само у саставу велике „Данице”, као „главни и одговорни уредник” поверио сам извршни уређивачки посао Соњи Миловановић, али сам од другог годишта, када је кренула „Даница за младе” и као посебно издање,

преузео укупан рад око уређивања. Од петог годишта за 2013. редакцију је попунила Гордана Малетић, изванредан романсијер и писац за младе, са којом успешно сарађујем до данас. Секретарским послом редакције бавила се Снежана Бојић, последњих година, Душица Матицки.

„Даница за младе” допринела је да у Вуковој задужбини последњих година веома успешно оживи рад „Вуковог читалишта”. Њим руководи Љиљана Симић која се несебично залаже да се остваре многе посете ученика појединих школа, гостовања са „Даницом за младе” по школама и појединим местима у матици и расејању, тематска посела у Вуковој задужбини са примереним предавањима и радионицама посвећеним делу Вука Караџића и његове ћерке Мине. Ове активности допринеле су да се Вукова задужбина чвршће повеже са младима, да у разним школским срединама открије неслућене таленте младих, да, на пример, само при Огранку Вукове задужбине у Гимназији из Лознице, око такмичења „Вуково звоно”, издвоји четири веома талентована млада песника који су, у међувремену, објавили посебне књиге песама, да поједини млади писци који сарађују у „Даници за младе” стекну име овенчано многим литерарним наградама.

Змајево коло

Током једанаест година издавања „Данице за младе” као дела велике „Данице”, али истовремено и као посебно издање са својом пагинацијом, профилисали су се одељци који обдржавају њен особит склоп и велику жанровску разуђеност.

Поред антологијских избора прилога најбољих књижевника за младе, почев од Јована Јовановића Змаја, чије име симболично означава српског писца за децу, следили су избори прилога Љубомира П. Ненадовића, Милете Јакшића, Војислава Илића, Бранислава Нушића, Григора Витеза, Десанке Максимовић, Мире Алечковић, Драгана Лукића, Мирослава Антића, Бранка В. Радичевића, Душка Радовића, Момчила Тешића... У ово *Змајево коло* укључивљни су писци за младе који су у протеклој години, а и претходним делом, били у жижи интересовања најмлађих читалаца. У разговорима са њима они су откривали тајне свог стваралаштва, саветовали потенцијалне младе писце, по свом избору, када је реч о песницима, издајали су по три своје песме које су им најдраже и које су одредиле њихов стваралачки пут. У одељку *Личност године*, којим смо ширили *Змајево коло*, нашли су се: Љубивоје Ршумовић, Мошо Одаловић, Слободан Станишић, Дејан Алексић, Рајко Лукач, Весна Алексић, Урош Петровић, Милан Мрдаљ, Зорица Бајин Ђукановић, Владислава Војновић, Бранко Стевановић, а у годишту за 2020. биће представљена Весна Видојевић – Гајовић.

Стални одељци антологијских избора песама и прича посвећених младима, објављени у протеклој години или наручени или послати редакцији, објављују се у одељцима: *Песме наших стваралаца за децу* и *Приче наших стваралаца за децу*, али ове рубрике истовремено прати и одељак у којем су равноправно заступљени и најмлађи ствараоци: *Песме и приче младих стваралаца*. Показало се да младе посебно занима жанровски шар састава намењених разоноди и пуних хумора, загонетања, мудролија и подука као што су: *Басне, Загонетке, Словарица, Мудролије и мозгалице, Шале и заврзламе, Научимо се лепом понашању, Јеловник за унучад*, у којима налазимо обиље шаљивих стихова, кратких прича, доскочица, као и одељак *Календар* у стиху.

У посебном одељку *Школа огледало и узор* приказивали смо успехе и рад школа које су у протеклој години особито запажени (ОШ „Драгољуб Илић” – Драчић код Ваљева, ОШ „Драган Лукић” – Београд, ОШ „Милена Павловић Барили” – Вишњићка бања, Школа за музичке таленте – Ћуприја, ОШ „Никола Тесла” из Раковице, Прва београдска гимназија, ОШ „Краљ Петар Први” у Београду, Ваљевска гимназија). Овај одељак прати стална рубрика *Час опис часописа* у којој се представљају најуспелији школски листови и часописи и подстиче њихов рад и међусобно повезивање електронским путем. Посебан одељак *Хроника важних догађаја* у потпуности је намењен младима, фестивалима, такмичењима на којима млади учествују. Најуспешнији се у овом одељку издвајају, а објављују награђени литерарни и сликарски радови када је реч о такмичењима из области српског језика и писма.

Повремено су заступљени прилози који чине следеће одељке: *Школско позориште* (рецитали, позоришне представе, новонаписани драмски текстови), *Богатимо свој језик* (креативна радионица *Данице за младе*), *Важно је знати зашто* (научни део; информације из свих области науке и културе; кратки илустровани прилози из језика, историје, археологије, физике; кратки портрети најзначајнијих научника, представника појединих научних дисциплина; баснописци – са избором најбољих басана, савремено протумачених и илустрованих), *Занимљиви прилози из уметности* (подуке о уметничком стваралаштву; темати: сликарство – дечји портрет у српском сликарству, подуке у изради стрипа; музика – портрет композитора са нотама песме која се у школи може изводити; драмска уметност – позоришници, драмски писци за децу, глумци итд.) На крају се контакт са читаоцима остварује и одељку *Пошта „Данице за младе”*.

Млади говоре – Азбучник српске духовности

Један од циљева који је остварен уз помоћ „Данице за младе” јесте утврђивање, уз помоћ младих, појмовника српске духовности. Најуспелији прилози са конкурса за младе које организује Огранак Вукове задужбине у Баваништу под називом „Дани ћирилице”, у сарадњи са КУД „Аца Обрадовић”, од 2002. године посвећени су језику и писму. Најбољи прилози објављивани су у „Даници за младе”, а у широј верзији и као посебни зборници. Сваке године младима су „задата тема” биле речи које чине основ духовности српског народа: *ћирилица, вера, нада, љубав, милосрђе, доброта, колевка, част, човек, брат, мостови, будимо људи, светиња, да се ја питам, сачувајмо ћирилицу, мајка*.

Изабране речи јесу тежишне речи српског језика. Са речју *колевка*, уз коју се певају успаванке, мајке шапућу детету прве речи матерњег језика, њима их ушушкавају, дете се њима заљубава у магију језика, у ту силу изражајности и очовечења. Са откривањем дубоког значења речи *част* дете постаје део друштва, схвата да и она предвуковска реч *част* у значењу *део* управо значи највишу врлину која обезбеђује поштовање ближњих, јер се и Доситејева реч *чесност*, коју је веома често употребљавао поучавајући младе како да достојно и достојанствено постану људи и проживе свој век, не може другачије превести него – *поштење, часност*. Управо ове две речи, *колевка* и *част*, заслужују да нам се кроз уста младих врате у свест као преважне за даљи напредак нашег народа и наше земље која тражи свој пут у двадесет и првом веку, које, ако се схвати њихова суштина, утврђују основу наше духовности. Када је била задата реч *част* млади су били суочени са речју чије им је значење било непознато и загонетно, о чему нису могли да нађу одговоре код својих родитеља. Зато су се обраћали бакама и декама. Стари су им помогли да освеже позлату коју реч *част* има од постања, која просине када се гласно изговори. Зато су млади понудили читаве тематско-мотивске сплетове које им је понудила реч *брат*: имати брата, немаи брата, сестра – брат, два брата, брат надалеко, изгубљени брат, брат – пријатељ, људи – браћа. Око те теме показали су изворну приповедачку снагу јер су нам се обратили из сасвим другог угла, из угла искрености, са погледом наратора одоле – нагоре, без скретања погледа. Показали су да само тако може да се изрази и оно што је неизрециво, да се лакше и смелије стигне до суштине смисла речи, појмова који обдржавају духовност нашег народа.

Показало се да је са тачке гледишта младих, по доживљају и памћењу крунска реч у језичким координатама српског језика, била и остала реч *мајка*. Она је изазвала више емоција младих од свих речи које су биле „задате” младима као изазов. У приспелим радовима било је много прилога

младих у којима се понављало поетичко одређење мајке утврђивано протеклих деценија. Мајка је поређена са сунцем, небом, анђелом чуваром, звездом водилом; њој се поклањала најлепша ружа, исказивала љубав до неба и вечно хвала. И даље је мајка у визији младих најчешће бивала плава са очима „као море”, забринута и нагнута над дететом. Мајка је у њиховим саставима ширила доброту, њен лик је исијавао као лик виле из маште. Али, међу овим радовима налазимо и искорак вредне највиших литерарних остварења: праве речи које мајка изговара душу детета лече, постају цветови у „башти детињства”, мајчин осмех „раздањује и разгаљује”. Спремност мајке да се жртвује за дете исказује се метафоричним исказом да „њено срце у дечијем срцу траје”, да је само она „једина”, онолико колико је једини и живот. У овој руковети изабраних прилога младих о мајци, мајка прераста у стожер огњишта куће, детињег срца, душе, снова, жеља, у најсигурније склониште. Из бајковитог плавила утврђеног модела лика мајке настали су: изванредана слика: *мајка – бајка*, загледаност у мајчине очи као у огледало у коме се млади с пуном преданошћу огледају. А у саставу Кристине Чикаре о болном и данас актуелном растајању од дома чином одласка на школовање у свет, у ћутњи згуснутој од помешаних мајчиних суза радосница што је ћерка добила стипендију за усавршавање у иностранству и суза жалосница због расанка и неизвесности њеног повратка, открива нам се да је „матерњи језик” безгласан, да има снагу громогласне тишине која уме да истовремено и куне и благосиља.

На овим конкурсима, такође, добили смо и више успешних љубавних песама у којима се опева прва љубав или растајање које и даље траје и тишти. Такође, млади су дубоко доживљено, прозом у којој доминира тон преношења „с колена на колена“, заронили у памћење трагичних, дубоко сетних, догађаја које су њихови преци покушавали да им пренесу причом, о чојству старих ратника.

Ученици из далеког расејања (Јоханесбург, Америка, Аустралија, Немачка, Италија) и из заграничја (Бања Лука, Бијељина, Никшић) откривају у својим прилозима радост са којом им се „јавила” ћирилица, српско писмо. Та деца ћирилска слова доживљавају као да су добили жељно очекиване кућне љубимце за цео живот. Иако се они служе и другим писмима, иако се друже са децом других народа, та наша деца захваљујући ћирилици успостављају лепе контакте са тзв. „другима“, умеју да се порадују када странци, у знак пажње и из радозналости, покушавају да проникну у језик ћирилице и Вукову азбуку.

То је био разлог да у Баваништу, на прослави Дана ћирилице, предложим 2016. године да се после петнаест година трајања ове успешне Манифестације дружења са децом и ћирилским словима објави посебан

зборник радова ученика награђених на протеклим такмичењима „Дана ћирилице“, као својеврсни „азбучник српског идентитета“. Такав зборник објавили су Вукова задужбина и њен Огранак у Баваништу 2018. године под насловом који му највише одговара: *Млади говоре. Азбучник српске духовности*.

Миодраг С. Матицки*

Институт за књижевност и уметност

Кључне речи: Вукова задужбина, „Даница за младе“, периодика за децу

Miodrag S. Maticki

THE VUK FOUNDATION “DANICA FOR THE YOUNG”

In 1994, the Vuk Foundation initiated the publication of the “Danica almanac”, after the fashion of Vuk Karadžić’s Viennese miscellany “Danica” (1827–1829; 1834), which has been continuously issued as a national reader and popular book for twenty-six years. In 2007, the School Miscellany “Danica for the Young” was started, projected as a richly illustrated almanac, with a school calendar and timetable, which would come out at the beginning of the new school year. The text features the journal conception, wealth of columns, topics discussed and the development of this periodical for children. In the first volume for 2009, the “Danica for the Young” was printed within the full journal edition, and later it appeared separately; the editor-in-chief is Miodrag Maticki.

---

* maticki.miodrag@gmail.com